



ศิลปากร

นิตยสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๒๑

เล่ม ๑

พฤษภาคม

พ.ศ. ๒๕๒๐





สารบัญ

ปีที่ ๒๑ เล่ม ๑

พฤษภาคม

๒๕๒๐

๑. โบราณเรื่องตำนานพระธาตุพนม
ที่เรียงหน้าสับกัน พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ หน้า ๑
๒. เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย
ซึ่งคัดมาจากต่างประเทศ ในความครอบครอง
ของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์
และกองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร นันทา วรเนติวงศ์ ,, ๖
๓. กระสุนปืนใหญ่ลำกล้องเรียบ ศาสตราจารย์นายแพทย์สำราญ วงศ์พำตี ,, ๔๐
๔. พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัททศิต ศิกกุล ,, ๔๕
๕. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ฤชรงค์ จันทวิช ,, ๕๘
๖. เรื่องท้าวแสนปม จากเมืองกำแพงเพชร สิริพรรณ ธีรศรีโชติ ,, ๗๐
๗. กะเปาะไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ ณัฐรุภัทร นาวิกชีวิน ,, ๑๐๐
๘. มานุษยวิทยาเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์วิทยาและโบราณคดี
อย่างไร บรรจบ เทียมศักดิ์ ,, ๑๐๔
๙. จดหมายเหตุการณ์เดินทางของคณะนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
ไปแสดง ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน
๑๕ เมษายน - ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๘ ทรงสรรค์ นิลกำแหง ,, ๑๐๗

SILPĀKON

Vol 21

May 1977

No. 1

1. Manuscript on Palm—Leaves of History of Pra That Phanom by Piset Chiachanpong	Page 1
2. Thai Literary and Historical Documents from Abroad now kept in Literature and History Division and the National Library, Department of Fine Arts by Nanta Voranetivong	6
3. Strip Bore Cannonball by Prof. Dr. Samran Wangsapah	40
4. Avalokitesvara by Prof. M.C. Subhadradis Diskul	45
5. National Palace Museum, Republic of China by Bhuchong Chanthavit	58
6. "Tao Saen Pom" a Folk Story from Kamphaeng Phet Province by Siripan Thirasarichot	70
7. Kapae, Thai Coin in King Mongkut's Reign by Natapat Navigchivin	100
8. Relationship among Anthropology, Ethnology and Archaeology by Banchoh Thiamthat	104
9. A Report on Thai Dancing Troupe to the People's Republic of China, 15 April—6 May 1976 by Sangsarn Nilkumhaeng	107

ไบลานเรื่องตำนานพระธาตุพนมที่เรียงหน้าสับกัน

ของ

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์*

ต้นฉบับตำนานพระธาตุพนมที่จารึกลงบนไบลาน บัดนี้เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร มีอยู่ ๒ ฉบับ ฉบับหนึ่งเป็นฉบับความย่อ และอีกฉบับหนึ่งเป็นฉบับความพิสดาร

๑. ฉบับความย่อ

เป็นฉบับที่แต่งเป็นภาษาไทยเหนือหรืออีสาน มหาเสวกศรี พระยาเพชรรัตนสงคราม (เดือน ภูมิรัตน) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ สมุหเทศาภิบาลมณฑลเพชรบูรณ์ เป็นผู้นำมามอบให้แก่หอสมุดแห่งชาติ* ก่อนทำของเรื่องในตำนานฉบับนี้มีความแจ้งไว้ว่า เจ้าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นผู้ออกให้เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑^๑

ไบลานฉบับนี้ กรมศิลปากรชำระโดยการถอดอักษรคำต่อคำจากอักษรไทยเดิมที่เคยใช้กันในภาคเหนือและภาคอีสาน ออกมาเป็นอักษรไทยปัจจุบัน ได้รับการจัดพิมพ์เผยแพร่หลายครั้ง ครั้งที่ ๔ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นอนุสรณ์ในงานสถาปนา ๑๐๐ ปี กรมศิลปากร พิมพ์รวมอยู่ในหนังสือเรื่อง ประชุมตำนานพระธาตุภาคที่ ๑ และภาคที่ ๒ เฉพาะเรื่องของพระธาตุพนมให้ชื่อว่า “ตำนานพระธาตุพนม” เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก เรื่อง “ตำนานพระธาตุพนม” พิมพ์อยู่ระหว่างหน้า ๑๐๗-๑๒๑

สำหรับการชำระไบลานฉบับนี้ ไม่มีปัญหาในเรื่องความสับสนเนื่องจากการที่ไบลานของเดิมเรียงหน้าสับกัน อาจมีปัญหในการถอดคำบางคำที่ควรมีการตรวจชำระใหม่ให้ถูกต้อง

๒. ฉบับความพิสดาร

ตำนานพระธาตุพนมฉบับนี้มีเนื้อความที่พิสดารกว่าฉบับแรก จารึกลงไบลานด้วยอักษรและภาษาไทยเดิมที่เคยใช้กันในภาคเหนือหรืออีสาน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์-

* กองโบราณคดี กรมศิลปากร

๑ กรมศิลปากร, *ประชุมตำนานพระธาตุภาคที่ ๑ และภาคที่ ๒* (ธนบุรี: โรงพิมพ์เจริญสิน, ๒๕๑๑), หน้า คำนำ, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานสถาปนา ๑๐๐ ปี กรมศิลปากร, หน้า ๑๐๗-๑๒๑.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

ศิลปการ ได้ค้นฉบับโบราณนำมาประทานไว้สำหรับหอสมุดแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ มีความ
 ก่อนท้ายของเรื่องกล่าวว่า "...อาชญาพระอุปราชพร้อมด้วยบุตรภรรยาได้จำลองจากฉบับโบราณ
 สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔..."^๓

ในการชำระโบราณเรื่องพระธาตุพนมฉบับความพิสดารได้กระทำกันเป็น ๒ แบบ คือ

๒.๑ กรมศิลปการ ได้ทำการชำระโดยการถอดความออกทีละประโยค และนำมา
 เรียบเรียงเป็นประโยคใหม่ให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น ทำเชิงอรรถอธิบายคำที่ยากต่อการเข้าใจ คัดทอน
 ขั้วความที่ผู้ชำระเห็นว่าไม่มีความจำเป็นออกบ้าง การชำระของกรมศิลปการนี้ได้รับการจัดพิมพ์
 เพียงครั้งเดียวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ อ.ค. หลวงประจวบบรรด-
 ลสาร (พิณ เศรษฐคุปต์) ให้ชื่อหนังสือว่า อรุณภธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) เป็นหนังสือขนาด ๘
 หน้ายก เนื้อเรื่องที่พิมพ์มี ๑๘๑ หน้า การชำระครั้งนี้มีความบกพร่องเนื่องจากผู้ชำระแปลความ
 หมายของคำโบราณผิดหลายคำอยู่หลายแห่ง

๒.๒ มหาสิลา วีรวงศ์ ได้ทำการชำระโดยการถอดตัวอักษรคำต่อคำมาเป็นอักษร
 ไทยปัจจุบัน สำนักงาน ส. ธรรมภักดิ์ นำไปจัดพิมพ์ลงบนโบราณสำหรับผู้ซื้อไว้ทำบุญถวายพระ
 เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ให้ชื่อฉบับพิมพ์บนโบราณว่า อรุณภเทศนา เนื้อเรื่องที่พิมพ์ใช้โบราณทั้งหมด
 ๘๘ ใบ โดยพิมพ์ลงบนโบราณทั้งสองหน้า คือด้านหน้าและด้านหลัง แบ่งเนื้อเรื่องออกเป็น ๑๐
 กัณฑ์ ๆ ละ ๑ ผูก รวมเป็น ๑๐ ผูก เลขหน้าโบราณเรื่องลำดับที่ละใบตั้งแต่ผูกที่ ๑—๑๐ การ
 ชำระครั้งนี้มีความถูกต้องในการถอดคำมากที่สุด แต่มีความไม่สมบูรณ์เนื่องจากไม่ทำเชิงอรรถ
 อธิบายคำบางคำที่เป็นภาษาโบราณยากต่อการเข้าใจ และอาจมีการผิดพลาดเนื่องจากการพิสูจน์
 อักษรในขณะจัดพิมพ์อยู่หลายแห่ง

๓. หน้าโบราณที่สับสนในตำนานพระธาตุพนมฉบับความพิสดาร

เมื่อได้พิจารณาฉบับพิมพ์ตำนานพระธาตุพนมความพิสดารที่ชำระออกมาแล้วทั้ง ๒ ฉบับ
 คือ ฉบับของกรมศิลปการในชื่อว่า อรุณภธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) และฉบับของมหาสิลา
 วีรวงศ์ ในชื่อเรื่องว่า อรุณภเทศนา แล้วปรากฏว่า คำเนินเรื่องไปตามต้นฉบับโบราณเดิมที่อยู่
 ในหอสมุดแห่งชาติ คือ ฉบับที่ "อาชญาเจ้าอุปราชสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔" ทุกประการ ซึ่งถ้าหาก
 ได้ตรวจดูแล้วจะเห็นว่า ต้นฉบับโบราณเดิมมีการกำหนดเรื่องที่สับสนกันอยู่ค่อนข้างอย่างเห็นได้ชัด

๓ กรมศิลปการ, *อรุณภธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม)* (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเซมม, ๒๔๘๓), หน้า ก้าน้ำ. ที่ระลึกในงาน
 พระราชทานเพลิงศพ อ.ค. หลวงประจวบบรรดลสาร (พิณ เศรษฐคุปต์).

ซึ่งถ้าหากจะมีการชำระใหม่ก็ควรจะได้แก้ไขให้ถูกต้อง เหตุที่ฉบับโบราณเดิมในหอสมุดแห่งชาติ หรือที่จะเรียกว่าฉบับ “*อาชญาเจ้าอุปราชสร้าง*” มีการดำเนินเรื่องที่สับสนนั้น จะขออธิบายอย่างง่าย ๆ เพื่อให้เข้าใจได้ดังนี้

แต่เดิม ตำนานพระธาตุพนมได้จารึกลงบนโบราณฉบับแรกเริ่ม (Origin) อยู่ฉบับหนึ่ง ซึ่งในที่นี้จะขอเรียกว่า ฉบับโบราณ ต่อมา ฉบับโบราณโบราณที่สุดเรื่องหนึ่งกันไว้เรียบร้อยแล้ว เชื่อกันว่าเนื่องจากความเก่าแก่ ทำให้โบราณที่เรื่องหนึ่งกันไว้แต่เดิมอย่างเรียบร้อยเกิดการสับสน และสมัยโบราณก็ยังมีได้มีเลขหน้าเรียงกันไว้บนโบราณแต่ละใบด้วย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ “*อาชญาเจ้าอุปราช*” คิดที่จะคัดลอกตำนานพระธาตุพนมไว้ จึงพยายามที่จะลำดับโบราณฉบับโบราณที่มิทันหลุสับสนให้ได้เรื่องราวที่ถูกต้องต่อเนื่องกัน มาผูกขึ้นใหม่ก่อนที่จะทำการคัดลอกแต่การเรียงลำดับหน้าโบราณครั้งนั้นเกิดผิดพลาดมีหน้าที่ยกกันอยู่ตอนหนึ่ง ดังนั้น เมื่อ “*อาชญาเจ้าอุปราช*” ทำการคัดลอกขึ้นใหม่ จึงได้ฉบับโบราณที่มีความสับสนนั้นมา ซึ่งในที่สุด ก็ตกมาเป็นต้นฉบับโบราณที่เก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติ^๔ และเมื่อมีการชำระทั้งสองครั้ง ดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังคงดำเนินเรื่องที่สับสนตามต้นฉบับโบราณเดิมด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินเรื่องของตำนานพระธาตุพนม เป็นไปตามต้นฉบับโบราณของเดิมที่ถูกต้อง ผู้เขียนขอเสนอแนะให้เรียงลำดับในการชำระใหม่ดังนี้

๓.๑ พิจารณาตามฉบับพิมพ์ของกรมศิลปากร หรือที่พิมพ์ในชื่อว่า *อุรังคธาตุ* (ตำนานพระธาตุพนม) พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ อ.ค. หลวงประจวบบรรณสาร (พิณ เศรษฐคุปต์) ควรเรียงลำดับเรื่องใหม่ดังนี้

เริ่มต้นตั้งแต่หน้า ๑ ความจะต่อเนื่องไปจนถึงหน้า ๑๒ ย่อหน้าที่ ๑ ความว่า “ขณะนั้น ฝ่ายหญิงเห็นฝ่ายชายจะก่อแล้วก่อน... ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งหลายที่อยู่ ณ ที่นั้น จึงจุ่มว่า

๔ ความจริง การที่โบราณฉบับโบราณของเดิมหลุดจากผูก และนำมาผูกใหม่จนทักสับสนนั้น อาจเป็นมาก่อนหน้า “*อาชญาเจ้าพระอุปราช*” ก็ได้ และลอกผิดต่อ ๆ กันมาจนถึงสมัย “*อาชญาเจ้าพระอุปราช*” ซึ่งเป็นผู้คัดลอกโบราณฉบับที่เก็บไว้ในหอสมุดแห่งชาติ

หรือมีละมุน ก็เป็นเจตนาของ “*อาชญาเจ้าพระอุปราช*” ที่จะทำทำให้สับสน เพราะในตอนท้ายของฉบับโบราณเดิม (Origin) ย่อมบอกชื่อผู้สร้างโบราณฉบับนั้น คือพระยาศรีไชยชมภู ผู้ต้องการทำบุญสร้างโบราณฉบับนั้น ครั้นต่อมา “*อาชญาเจ้าพระอุปราช*” ต้องการทำบุญโดยการลอกโบราณเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน และในตอนท้ายของเรื่องก็ย่อมต้องการที่จะอ้างชื่อของตนว่าเป็นผู้ทำการกุศลนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น นามของตนก็จะไปซ้อนทับนามของผู้ที่ทำการไว้กรวดแรกที่ได้จารึกไว้ในตอนท้ายของโบราณโบราณของเดิม แต่ด้วยความเคารพในทุกตัวอักษรของต้นฉบับโบราณเดิม จึงไม่ต้องการตัดทอนเปลี่ยนแปลงตัวอักษรใด ๆ ทั้งสิ้น (แม้แต่ชื่อผู้สร้างโบราณโบราณของเดิม) จึงได้สับโบราณ เอาความตอนท้ายที่มีชื่อผู้สร้างก่อนไปไว้ข้างใน ความที่ปรากฏออกมาจึงมีการสับสนอยู่ตอนหนึ่งดังกล่าว

แค้นใจแท้ และที่เขากองหินไว้วันนั้น คนทั้งหลายจึงได้เรียกชื่อว่า "แค้นแค้นมาจนกาลบัดนี้" ซึ่ง
เป็นความท่อนสุกท้ายที่ต่อเนื่องมาจากหน้าที่ ๑

หลังจากนั้น ความจะข้ามมาต่อที่หน้า ๑๔๕ ย่อหน้าที่ ๒ บรรทัดที่ ๓ ตั้งแต่คำว่า
"และอุโมงค์ที่ผู้ชายทั้งหลายก่อนนั้นไปแล้ว อุโมงค์ที่ผู้หญิงทั้งหลายก่อนนั้น ผู้ชายทั้งหลายพากัน
ไปก่อช่วยจึงได้แล้วก่อนดาวประกายพุกฤษ์ขึ้น แม้ว่าพระยาจุลณีพรหมทัตต์ พระยาอินทปัฐนคร
และพระยานันทเสน ทอดพระเนตรเห็นโคมไฟที่จุดไว้บนยอดเขา ทรงเข้าพระทัยว่าเป็นดาว
ประกายพุกฤษ์ขึ้นจริง ก็อย่าได้ละวางที่เขาก่ออารามหินไม่แล้วนั้นเสีย" ความตั้งแค้นจะต่อเนื่อง
ไปจนจบหน้า ๑๔๑

หลังจากนั้น จึงย้อนกลับมาที่หน้า ๔๒ ย่อหน้าที่ ๒ มาต่อกับความที่ว่า "เมื่อก่อน
พระศาสดาจะเสด็จเข้าสู่ในพิพพานนั้น พระยาคีโคตรบุรมย์มั่งเบญจขันธ์ ได้ไปเกิดเป็นบุตรพระยา
สาเกตนคร..." ความจะต่อเนื่องไปจนถึงหน้า ๑๔๕ ย่อหน้าที่ ๒ ความว่า "ข้าพระบาท
พระยาศรีไชยชมพู ถวายอุรังคธาคุนิทานและพระบาทลักษณะนิทาน ศาสนานครนิทาน อันนี้
เพื่อให้เป็นมงคลลุลิศ์สวัสดิ์" ซึ่งเป็นความท่อนสุกท้ายของฉบับโบราณโบราณของเดิมที่ควรจะ
จบลง ณ ที่นี้ แล้วจึงนำความที่แจ้งเรื่อง "อาชญาเจ้าพระอุษราชพร้อมด้วยบุตรภรรยา ให้จำลอง
จากฉบับโบราณ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔" ต่อเข้าข้างท้าย

๓.๒ พิจารณาตามฉบับพิมพ์บนโบราณของ ส. ธรรมภักดี หรือที่พิมพ์ในชื่อว่า
อุรังคเทศนา พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ สำหรับชื่อไว้ทำบุญถวายพระเพื่อเทศน์ประจำพระอาราม
ควรเรียงลำดับเรื่องใหม่ดังนี้

เริ่มต้นตั้งแต่กัณฑ์ที่ ๑ โบราณใบที่ ๑ ด้านหน้า ความจะต่อเนื่องไปจนถึงกัณฑ์ที่ ๓
โบราณใบที่ ๒๓ ด้านหน้า กอลัมน์ที่ ๓ ความว่า "...บงหินกองไว้ที่หนึ่ง แล้วแต่งกันขึ้น
เมื่อบนภูเขาโคมไฟไว้ว่าดาวเห็กออกแล้วว่าดังนี้ จึงเอากันไปนำผู้หญิงเสีย แม้ว่าผู้กองอยู่
บนภูเขาวันนั้น คนรู้แล้วก็ลงไปในน้ำกันหมดเสีย ผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งหลายจ่มว่าแค้นหัวโคเค่นค ว่าดังนี้
บ่อนอันเขากองหินระไว้วันนั้น คนทั้งหลายเรียกชื่อว่า แค้นแค้นมาจนถึงกาลบัดนี้" จบหน้าโบราณ
พอกี ซึ่งเป็นการท่อนสุกท้ายที่ต่อเนื่องมาจากโบราณใบที่ ๑ ของกัณฑ์ที่ ๑

หลังจากนั้น ความจะข้ามมาต่อที่ กัณฑ์ที่ ๘ โบราณใบที่ ๗๒ ด้านหลัง ตั้งแต่กอลัมน์
ที่ ๑ ความว่า "อุบมุงอันผู้ชายทั้งหลายก่อนนั้นยังบ่แล้ว อุบมุงอันผู้หญิงก่อและผู้ชายหากไปช่วยนั้น
ก็แล้วก่อนดาวเห็กออกเห็นแต่ แม่นว่าพระยาจุลณีพรหมทัตต์ พระยาจุลณีอินทปัฐนคร และ
พระยานันทเสนก็เห็นโคมไฟอันตั้งไว้บนเท้งคอยใส่ใจว่าดาวเห็กแท้ ก็ประเวียกอันก่อนนั้นหนีเสีย
จึงบ่แล้ว..." ความตั้งแค้นจะต่อเนื่องไปจนจบโบราณใบหน้าสุกท้ายของกัณฑ์ที่ ๑๐ คือโบราณ
ใบที่ ๘๕ ด้านหลัง

หลังจากนั้น จึงย้อนกลับมาที่ กัณฑ์ที่ ๓ โบราณใบที่ ๒๓ ด้านหลัง มาต่อกับความ
ซึ่งเริ่มตั้งแต่กอลัมน์ที่ ๑ ว่า “เมื่อใกล้พระพุทธเจ้าจักนิพพาน พระยาคีโคบูรมังเบญจจันท์ไป
เกิดเป็นลูกพระยาสาธกนครกัศวันตคนั้นแล...” ความจะต่อเนื่องไปจนถึง กัณฑ์ที่ ๘ โบราณ
ใบที่ ๗๒ ด้านหน้า คอลัมน์ที่ ๓ ย่อหน้าสุดท้าย ในข้อความซึ่งสุดท้ายโบราณใบที่ ๗๒ ด้านหน้า
พอดี คือ “ข้าพระบาทพระยาศรีรัชชมพู ถวายอุรังธราชคุณิทานบาทลักษณณ์ิทาน ศาสนานคร
นิทานอันนี้ เพื่อให้เป็นมุงกุศลวิเศษวิเศษ” ซึ่งข้อความในประโยคที่ยกขึ้นมากล่าวนี้ ควรเป็น
ประโยคสุดท้ายของตำนานพระธาตุพนมความพิสดาร ฉบับโบราณโบราณของเดิมอย่างแท้จริง

ตำนานเรื่องพระธาตุพนมนี้ โดยทั่วไปเข้าใจกันว่าอ่านยากเพราะมีข้อความ การดำเนิน
เรื่องที่ย่อหน้าซับซ้อนสับสนวุ่นวาย แต่เมื่อได้พิจารณาโดยละเอียดแล้ว เป็นความจริงที่มีศัพท์โบราณมาก
ทำให้ยากที่จะเข้าใจคำแปลต่างๆ คำ แต่เมื่อได้อ่านโดยส่วนรวมแล้ว ก็สามารถที่จะทำความเข้าใจ
เข้าใจได้โดยตลอด ตำนานฉบับความย่อ ตอนท้ายเรียบเรียงด้วยประโยคที่สั้นและห้วน ต้อง
อาศัยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์แล้วจึงจะเข้าใจได้ ส่วนรับความพิสดาร ถ้าหากได้มีการแก้ไข
ความที่สับสนกันอยู่แห่งหนึ่งดังกล่าวในบทความนี้แล้ว การดำเนินเรื่องก็ไม่มีอะไรที่สับสนวุ่นวาย
มากมายอย่างที่เคยเข้าใจกันมาก่อน นอกจากนี้ ตำนานพระธาตุพนมฉบับความพิสดารนี้ยังเป็น
ประโยชน์เป็นอย่างมาก ในการทำความเข้าใจและตรวจสอบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลาวในบางด้าน
และประวัติศาสตร์ไทยในบริเวณพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของเจดีย์พระธาตุพนมโดยรอบได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

ศิลปากร. กรม. “ตำนานพระธาตุพนม,” ประชุมตำนานพระธาตุภาคที่ ๑ และภาคที่ ๒
ธนบุรี: โรงพิมพ์เจริญสิน, ๒๕๑๓. หน้า ๑๐๗-๑๒๑. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
ฌาปนกิจศพ นางเอิบ อุมภิรมย์.

—, อรุังธราช (ตำนานพระธาตุพนม). พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชชม, ๒๕๑๓ ที่ระลึก
ในงานพระราชทานเพลิงศพ อ.ต. หลวงประชุมบรรดเสาร (พินิต เศรษฐคุปต์).

สิลา วีรวงส์ (ผู้ชำระ). อรุังธเทศนา. พระนคร: ส. ธรรมภักดี, ๒๕๐๔. พิมพ์บนโบราณใบ
สำหรับเทศน์ประจำพระอาราม.